

jeroen efferen

spookachting

*een poging
tot
waarheidsvinding*

• • •

WAGENAAR VAN CO

-2024-

I

Laat ik concreet zijn. Althans, concreet beginnen. Na de dood van een broer bekoelde mijn liefde voor poëzie, en het duurde dit keer ook voor mij verontrustend lang eer ik mij weer gevoelig toonde voor een product van de verbeelding. De tussenliggende leeshonger die, hoewel eerst aangetast nog, toch vrij snel op min of meer het oude niveau terugkeerde, kon derhalve alleen worden gestild door zogenaamde non-fictie.

Overdreven. Misschien.

Na de dood van een broer was al mijn gevoel en liefde voor poëzie spoorloos verdwenen. Pas weken later voelde ik iets van ruimte om mijn gedachten te verstrooien door te lezen. Maar dat kon alleen iets journalistieks zijn, of iets historisch. Zelfs filosofie kwam niet in aanmerking.

Voelen?

Een broer stierf. Wij deelden een passie voor literatuur en met hem leek die genegenheid vanaf die fatale datum volledig verdwenen. Na maanden was een krant het eerste dat ik kon lezen en ik denk dat het meer dan een jaar geduurd heeft voordat ik pas een betrekkelijk klassieke roman ter hand nam, die ik met een aan schoolpijn herinnerende tegenzin uitlas.

Niet dat ik direct aan lezen dacht, maar ik lees meer dan graag. Dan sterft een broer - niet voor het eerst, hoewel ik niet weet of

dat er in dit geval iets toe doet - en ik verlies elke behoefte om een boek open te slaan. Later, veel later. Maar geen roman, geen poëzie. Alleen maar wat dan ‘*waar gebeurd*’ heet te zijn. Feiten. Veel feiten. En waarom weet ik niet (verzadiging? heimwee? acceptatie?), maar in de voortschrijdende tijd keer ik woordje voor woordje uiteindelijk weer helemaal terug naar het van oudsher zo geliefde rijk der fabelen.

En nog eens...

Een broer sterft en ik ben niet meer in staat om dat wat verzonnen is serieus te nemen. Ponge. Bernhard. Melville. Bove. Charms. Van Oudshoorn. Camus. Bennett. Onzin. Waanzin. Het enige dat de heimwee naar taal toestaat is het letterlijke.

... de weg terug.

En de tijd verstrijkt en mijn initiële scepsis tegenover alles dat als waar gebeurd word beschreven keert terug, recht evenredig aan mijn oude liefde voor fictie.

Verlangen loont.

Het is niet voor het eerst dat ik in reactie op verdriet moet erkennen dat ik tot op het allergische intolerant reageer op het verzonnene. Dus niet alleen toen een broer stierf. Ook bij het verscheiden van anderen of bij diep liefdesverdriet verliest fictie zozeer aan waarde en gewicht dat het lezen ervan een aanfluiting is en de tijd verloren. In die verduisterde dagen, maanden helpt zoals gezegd alleen de geboekstaafde werkelijkheid. Daarom lees ik ‘De zwarte zwaan’, over de impact van het hoogst onwaarschijnlijke. En een beknopte geschiedenis van het anarchisme, met groeiende tegenzin de

biografie van Emanuel Swedenborg... een tijdschrift, de krant.
De achterkant van het pak karnemelk. Alles wat nu voor waar
doorgaat.

Wanneer mijn leven in het geëigende spoor haar gewoonlijke
weg gaat, gaat mijn absolute voorkeur uit naar fictie. Ik hou van
de verbeelding en ik ken haar een macht en mogelijkheden toe
waar geen waarheid aan kan tippen. In mijn gewone doen, in de
dagelijksheid van het al, koester ik de poëzie als een wonder van
de van zijn sterfelijkheid bewuste geest, als enig werkelijk elixer dat
met recht een bepaalde mate van eeuwigheid kan betekenen...

*“Wir haben Kunst, damit wir nicht an der Wahrheit zugrunde
gehen.”*

Grootse eigenschappen die bij reëel verdriet terstond verloren gaan.

II

Een paar dagen later moet de agressieve viriliteit des levens die langs ramen en deuren en media voorbij elk noodlot stroomt wel aanstoot geven. Natuurlijk past alles in een langzaam naar een nieuw evenwicht zoekend realiteitsbesef. Maar dat andere, uit zichzelf borrelende alles woekert. Kan ik mij deze, zich nog steeds vernieuwende realiteit wel voorstellen? Het kan zich in ieder geval niet in stilte uitvullen. Het lawaai van het verder gaan is - op papier althans - oorverdovend. Zonder moeten, zonder echte weerstand - anders dan mijn niet-willen - gewoon verder, wetende dat elke vorm die het lijkt aan te nemen in het licht van het schijnbare, in dat wat zeker schijnt te zijn, zomaar weer anders blijkt. Zelfs als je het vastlegt. Ik wil niet.

Nog een keer, maar nu echt. Probeer het althans...

Stel. Dagelijks sterven er 435 mensen in dit land, ergens rond de 167.000 wereldwijd. Per dag. Zo gaat dat. Eindeloos veel speldenprikjes op een globe, iedere dag opnieuw, steeds ergens anders en overal hetzelfde. En terwijl het brood voor de levenden gebakken en geleverd wordt en de file zich aaneenrijgd, neemt de dagelijksheid exponentieel in waarde toe achter de deuren waar rouw heerst. Er wordt tenslotte ook gebaard. Alles gaat door langs dat ene dat is stilgevallen en waarnaast alles lijkt vertraagd. Voor nu. Voor even.

Alles? Plaatselijker, nog plaatselijker.

Alles is afspraak, gaande en aanstaande, totdat er gebeld wordt. Een

broer is overleden. Of; 'ik wil je niet meer zien'.. Zelfde laken een pak. Verdriet drukt het bloed uit mijn aangezicht wanneer ik langzaam kennismaak met een bijbels lot, dit verhaal van alle tijden, van iedereen, overal, vlak voor me maar tot nu toe nog zo lang niet relevant. De banaliteit van zoiets specifiek is een van de vele kenmerken van het ontoelaatbare. Een van de vele. Maar misschien moet 'ontoelaatbare' hier 'onontkoombare' zijn. Hoewel... nee, ook het onontkoombare is in deze zin niet meer dan een van de vele kenmerken waarom het allemaal in wezen zo ontoelaatbaar is.

... probeer het althans.

Een broer sterft of ze wil me niet meer zien en ik houd me terstond angstvallig vast aan het organiseren van mijn lijfsbehoud. Doelloos, respectloos wellicht, hoewel ik daar zelfs in deze situatie niet zo gevoelig voor ben. Het gaat voorbij. Ik weet het. Ik weet alleen niet wanneer en op welke plek ik zal zijn beland tegen de tijd dat het voorbij is gegaan. Elk gekoesterd boek, elke gewicht verlenende tekst uit de geliefde kastenwand kliedert. 'Kom binnen, ook hier zijn goden' troost niet, noch de 'telleurstelling van het zonlicht'. Mijn lijfsbehoud tolereert alleen de dagelijkse dagelijksheid, alleen dat wat voor mijn gevoel kan wedijveren met wat mij overkomen is. Alleen oorlog lijkt redelijk.

Vanmiddag is het bewolkt en regent het langdurig in het zuiden en midden. Hierbij is onweer niet uitgesloten. Vooral in de noordelijke helft van het land kunnen enkele stevige regen- en onweersbuien overtrekken, mogelijk met hagel. Plaatselijk kan in korte tijd veel regen

vallen. De maximumtemperatuur ligt tussen 15° C in het noorden en 22° C in het zuidoosten. De wind is zwak en variabel. Morgen is het overwegend bewolkt en regent het wederom op veel plaatsen. In het noorden kan dan plaatselijk nog onweer voorkomen. De wind blijft zwak tot matig en komt uit een noordelijke richting.

Het regent en de zon schijnt in het bos vol rode bomen. Hier. Straks. Waar niets uit volgt.

To set the stage. Again.

Verdriet. Heel veel verdriet. Zoveel verdriet dat het tot waarachtige desoriëntatie leidt. Wezenloze desoriëntatie. Na verloop van tijd - wie kan zeggen hoeveel tijd er is verloren? - maakt het bewustworden van het gedesoriënteerd zijn angstig en dat zegt veel over de tijd ervoor. Die opkomende angst moet het hoofd geboden worden en dat lijkt alleen te lukken door aansluiting te zoeken met de op dit moment geldende realiteit. Mezelf onderdeel te weten, te schuilen in een massa, dringend naar het centrum van de kring. De supermarkt. De radio. De snelweg. Ver, ver weg van de verbeelding. Zo was het toen.

Zo zal het steeds weer zijn.

III

Maar, als het nu je vak is? Elk probleem, in welke context dan ook, kan zich onmogelijk staande houden in de oerschreeuw van de dood. Van het verlies. Het werkelijke, onomkeerbare verlies. In volgorde van de zo verlangde realiteit moet de luier verschoont worden, de koe gemolken, het zaad uitgestrooid, de pui geschilderd, een klant gebeld, de beslissing genomen. Het maken van een schilderij lijkt geen realistische arbeid. Maar in dit harder dan zonlicht is het ook geen daad van verzet meer.

De besluiteloosheid.

Ik moet op mijn knieën om het onkruid tussen de tegels weg te snijden. Daarin huist niets overdrachtelijks. Daarin schuilt het niets dat dit noodzakelijk maakt. En daarna ga ik koffiedrinken en de krant lezen om te zien wat de wereld nodig heeft.

Gestructureerd werken is voor jou vanzelfsprekend en jij weet deze structuur ook toe te passen binnen de organisatie. Je staat sterk in je schoenen en hebt een duidelijke eigen visie, maar wel met inachtneming van de visie van directe collega's en belanghebbenden. Met jouw empathisch vermogen maak jij het verschil! Je denkt in oplossingen en weet deze toe te passen. De wens van de klant en teambeheer stel jij centraal met inachtneming van de interne procedures. Als organisator heb jij het in je om duidelijke sturing en ondersteuning te geven en kan je goed samenwerken met verschillende partijen.

Ik wil dat de slagfrequentie van insecten, vogels, pinguïns en walvissen recht evenredig varieert met de wortel van de massa, gedeeld door het vleugel- of flipperoppervlak, ondanks dat de vlieg- en zwemmethode in veel diergroepen onafhankelijk van elkaar zijn geëvolueerd. Zo kan ik de imperialistische impulsen van een Russische leider - alhoewel bezien op iets korter termijn - accepteren.

Met andere woorden?

Met andere woorden; ik wil dat de regels hard zijn en de daaruitvolgende orde logisch, hoe onrechtvaardig ze ook mogen zijn. Op dit moment ben ik vatbaar voor wetten die door hun ongenaakbaarheid normaal gesproken vergeten kunnen worden. Terwijl het onweert en ik nogmaals koffiezet. Hoewel... nee, ik zal thee maken en niet vergeten de vuilnis buiten te zetten als het straks droog is.

Terwijl ik de vuilnis buiten zet voel me de steen aan de wieg van uitdijende cirkels. Afval. Voedsel. Water. Bloed. Sterrenstof. Verhalen. Tijd natuurlijk. Hoeveel minuten nog? Het leven zou een fractie eenvoudiger moeten zijn nu één element eruit verdwenen is. De herinnering en daaruitvolgende gedachten en gevoelens zijn talrijk en vruchtbaar, maar bij gebrek aan vernieuwing zouden die bestaande herinneringen met bijbehorende gedachten en gevoelens door de tijd zich toch in een zich verdiepende echoput tot ruis moeten verspreiden. Feitelijk is het leven eenvoudiger geworden en er is niets in mij dat dit lijkt

op te merken. Omdat die herinnering geen herinnering lijkt te zijn, maar een actueel zeer dat moet zijn opgeroepen door een aankomende onmogelijkheid. En dat zeer, die pijn verlicht enigzins wanneer ik de radio iets harder zet.

... is het op hun conto, maar als ze er niet in slagen dan is dat ook gewoon helemaal hun probleem. Dat vond ik opmerkelijk. - Dus dat dan de andere partijen hebben bedacht 'we zetten die ene partij op twee ministeries met eigenlijk inherent tegengestelde belangen'? - Ja. Eh... - Is dat dan tactiek? - Eh, die partij heeft natuurlijk campagne gevoerd eh, al vanaf dat ze eh, vanaf dat ze voor de eerste keer in de kamer kwamen met dat zij dat probleem niet zien, en eh, dat ze nu ook harder gaan onderhandelen om uitzonderingsmaatregelen te, eh, vinden, eh, zij geloven erin dat dat lukt, nou, we gaan zien of dat lukt, als het lukt dan het is het ook hun succes, - ja - wat ze helemaal kunnen claimen, maar als ze erin vastlopen... dan is het ook echt...

IV

Hoe eenvoudig het ware leven in de beperkte biotoop die ik beleef ook moge lijken, elke volgende gebeurtenis is in feite onkenbaar en daar zou zoiets als rechtvaardigheid in kunnen schuilen. Want zonder god is er geen auteur, regisseur of compositeur die in een strakke maar geheime opbouw elk gevolg aan een logische oorzaak reigt. Dit probeer ik mij voor te stellen.

Het zou een verklaring kunnen zijn, ware het niet dat mijn leven in die beperkte biotoop - waarschijnlijk onbewust - aan genoeg schema's voldoet om het daadwerkelijk als beperkt, en derhalve inderdaad als voorspelbaar te beleven.

Filosofen...

Sommigen, die tot in de haarvaten van relevante concepten zijn doorgedrongen, hebben ons proberen te waarschuwen in boeken die vast waar zijn. Zo waar dat een gangbare taal niet langer voldeed. Het zou me een leven kosten om elk van die zo specifieke talen, eigen aan elk individueel boek, te leren. (Zoals het hen een leven heeft gekost om die taal te ontwikkelen.) Opdat ik me werkelijk en met recht gewaarschuld zou kunnen voelen. In plaats daarvan laat ik het geheim lui voor wat het is en stel ik mezelf gerust met - op dit moment - jaartallen. In de actualiteit van werkelijke pijn is het nu niets anders dan dat. Dat het me vastlegt aan dit nu betekent ook een troost die helder wordt

wanneer je de troost probeert te vinden in een vroeger, toen de werkelijkheid nog heler leek dan dat ze van nature is.

Hij is er toch geweest. Of zij...

Terugkijken is pijnlijker omdat het 't gemis op een sokkel plaatst, terwijl de werkelijkheid niet in omvang kan afnemen. Ik ben er nog. En alles minus haar of hem is nog steeds alles, zolang ik er nu nog ben. Dus de krant. Dus de radio.

Je hoeft niet nog een voorbeeld te geven.

Ik zal geen voorbeelden meer geven. Het lijkt me allemaal wel duidelijk. Geen brug der dromen maar de voetbaluitslagen; alles netjes teruggebracht tot twee cijfers; het uitgesprokene, het bedachte en mislukte, al het geschreeuw en weer en wind, de vriendschappen en de op elkaar gerichte, soms speelse, soms onoverkomelijke woede, alles teruggebracht tot twee cijfers. Zoals al het barometrische, het atmosferische met daarin stratus, cumulus of cirrus, teruggebracht tot ternauwenoed twee cijfertjes die me overvielen toen ik vanochtend de post uit de brievenbus haalde.

Geboortedatum.

7/8. Enfin, 7 Augustus 1954.

Sterfdatum...

De eredienst was een aanslag op mijn verdraagzaamheid. Ik voelde me in een wolk van uitgestelde maar onherroepelijk aanstaande **zekerheden**. Waarschijnlijk het begin van een nieuwe sfeer van **onverenigbaarheden** die ik had moeten herkennen als het begin van een terugkeer naar het betoverde bestaan. Over het

algemeen gesproken heb ik mijzelf als een symbolisch wezen moeten ervaren, wiens bewegingen nooit op zichzelf stonden en van wie elke gedachte zonder overdrijven allegorisch waren.

Dat is een bijproduct van een kunstenaarsverlangen.

Dat was geen bijproduct van een kunstenaarsverlangen. In wezen - zo hield ik mijzelf en iedereen die het wilde horen voor - waren wij allemaal religieuze wezens die zich een wereld bij elkaar hadden gebeden, inclusief een verleden dat buigzaam en een toekomst die inschikkelijk was. Maar ik ervoer die eredienst - toch bij uitstek de natuurlijke habitat van de symbolische mens - als een aanslag op mijn verdraagzaamheid.

Je doet je best.

Ik weet niet waarom. Ook de realiteit kent zijn grenzen, maar dat is nog geen excuus voor de verbeelding...

V

Ik kan geen sprookje aan nu, of een gedicht. De wereld om mij heen, die levende wereld van markt en strijd moet de ware spiegel zijn die mij een plaats en een bestaansrecht verleent.

... toch zouden het ook wolken kunnen zijn. Of zonlicht dat door bewegende bladeren over het pad valt.

Onze wereld, de door ons geschapen wereld, die ook de mijne is. Van oplossingen en vaststellingen en acceptatie na rouw... echte, onverbeelde rouw. Waar twee verschillende dingen twee verschillende dingen zijn. En waar elke vraag in essentie een kwestie van tijd is, of geen vraag. Waar elk niet-weten in mij weggestreept wordt tegen elk kosmische mysterie. Waar een vinger in de lucht de windrichting bepaald.

Niets is meer hetzelfde.

Niets is meer hetzelfde. Omdat ik oplet natuurlijk, nu. Ik denk steeds van alles om het duidelijker te maken, maar elke zin ontkracht de vorige. Terwijl ik me concentreer - ik moet me concentreren, dat houd ik mezelf voor om iets van gewicht te genereren...

... concentratie scheidt belang op een gegeven moment...

... fluistert iets dat nog in meditatie gelooft - in die concentratie ervaar ik een behoorlijk eloquente helderheid. Een helderheid die op papier ongelukkigerwijs tot een enkele zin vervalt die op zichzelf de vorige verdacht maakt. Als ik denk aan mijn verdriet

dan ontstaat er iets dat voor poëzie zou kunnen doorgaan mocht het onder nietsvermoedende ogen verschijnen. Verschrikkelijk.

Maar ik mag de chagrijnige journalist en de gefrustreerde wetenschapper niet onderschatten. Soms, als het me echt teveel wordt, heb ik het gevoel dat ik alleen nog op het meest elementaire kan vertrouwen... en dan tel ik mijn voetstappen. Of het aantal auto's dat ons tegemoet rijdt. Het aantal seconden voordat de bel van de magnetron luidt. Of hoeveel tellen het duurt voordat de vrouw op de radio 'tegenwoordig' zegt. En voor de slaap mij overvalt gewoon tellen...

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39,
40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75,
76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93,
94, 95, 96, 97, 98, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107,
108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133,
134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159,
160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185,
186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198,
199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211.

... met een dame die de laatste tijd over aandacht niet heeft mogen klagen... hahaha... ik las een interview in het AD, een groot stuk in het Volkskrant Magazine en ze zat al aan menig talkshowtafel... hè? Nee joh... hahaha... nee... hahaha... Goed, dat dus bij Theo. Maar nu eerst the Tremelloes met My little lady!

De muziek passeert me, zoals het is ingebed in de stemmen van de radio. Als ik het aanwend, dan om sentimentele redenen... de liedjes die me aan hem doen denken. Hij hield van liedjes, niet van stukken en ik luister naar die liedjes als ik wil huilen, als ik het verdriet wil voelen over het gemis van mijn broer.

En dan?

Dan denk ik aan piano's. Ingewikkelde, vernuftig uitgedachte constructies die in stilte staan te wachten tot iemand ze aanraakt. En als iemand ze dan aanraakt, dan komt al dat vernuft tot leven in zoiets abstracts als een klank. Al die denkkraft, al dat vakmanschap afgehandeld, stilgelegd en opgeruimd, in afwachting van die klank. Mensen met hun armen over elkaar. Niet nieuwsgierig - het zijn tenslotte vakmensen - maar wel behoeftig. Ze kunnen leven zonder die klank en gewoon genieten van hun kennis of de glans van goed aangebrachte lak. En toch.

VI

Mijn liefde herstelt zich (langzaam... langzaam...) in eerste instantie uit angst. Voorzichtigheid is geboden. Daarom eerst een uit gewilde verstrooidheid uigestelde huishoudelijkheid.

Alsof er afgerekend kan worden.

Ik heb eigenlijk zonder veel twijfels een foto van een broer in de kamer gezet. Ik zeg 'zonder twijfel' omdat twijfel over het plaatsen van memoria me eerder - na de dood van vader bijvoorbeeld - langdurig heeft geteisterd. Nu nog zou het aanstoot kunnen geven als ik die foto ook in de kamer zou ophangen. Daarom staat hij boven, in de boekenkast. Het is tenslotte mijn leven en ik had maar één vader, een vader wiens stemgeluid me is ontschoten maar wiens beeld ik me af en toe in herinnering roep door naar zijn foto te kijken, in de boekenkast, boven.

De door dagelijksheid ondersteunde dagelijksheid eist z'n tol. De kat slaapt en staat op, eet en slaapt, gaat de straat op en komt op een gegeven moment weer terug. Ik mis hem niet als hij weg is en ik herinner me hem goed. En dan is hij er weer, omdat ik hem herken.

Ik verveel me...

Er zitten muizen in de muren, maar daar is hij zo aan gewend geraakt dat er geen allertheid meer is. Hij kan er ook niet bij natuurlijk... ik weet niet of hij dat gecontroleerd heeft, alle

mogelijke ingangen is nagegaan voordat iets in hem besloten heeft dat het de moeite niet waard is, dat het gewoon een geluid is, net als de auto's op de provinciale weg en de vliegtuigen die om de zoveel tijd overvliegen. De radio.